

Memel juni 1939. Joden vluchten de stad uit, onder hoongelach van nazisoldaten. Wie niet op tijd vertrok, wachtten de concentratiekampen. © Bettmann/CORBIS

len, wanneer ze zien hoe respectvol met de nagedachtenis van hun geliefden wordt omgegaan. Na een lichte aarzeling voegde ze er nog iets aan toe, misschien wel het belangrijkste: Ik geloof nooit dat we alle nachtmerries kunnen verjagen, maar als het alleen maar af en toe lukt, dan is het de moeite waard geweest.'

Terwijl de kunstenaar aan het werk is, gaat Petra op de drempel van het huis staan, en vertelt: 'Hier woonde Lina Eichler, een optimistische, levenslustige vrouw, liefhebbende moeder en grootmoeder. Ze werd gedeporteerd naar Theresienstadt, moest net zoals iedereen naakt de keuring doorstaan, heeft honger geleden, maar bleef geloven dat ze het zou overleven.'

Lina Eichler overleefde het effectief. Ze stierf in 1965, in vredes-tijd, maar ook zij was slachtoffer van het nationaal-socialisme. Stolpersteine zijn dus geen ersatz-grafstenen — al bekijken

De Stolpersteine ook te zien zijn in het Duitse paviljoen op de wereldtentoonstelling in Sjanghai. © afp

sommige nabestaanden het graag op die manier — maar gedenksteden. Familieleden van de slachtoffers worden, voor zover mogelijk, uitgenodigd bij de inhuldiging. Peter Fendrich, Lina's kleinzoon, krijgt het laatste woord: hij brengt hulde aan zijn grootmoeder. Hij herinnert zich de paniek toen zij in januari 1944 om vijf uur in de ochtend werd opgehaald door de Gestapo. En hij krijgt het zichtbaar moeilijk wanneer hij vertelt over hoe ze onverwacht toch terug thuis kwam na de oorlog: mager, getekend, maar nooit verbitterd. De ceremonie wordt afgesloten met een minuut stilte.

SPRINGLEVEN

De volgende halte voor Gunter Demnig ligt om de hoek: in de Tägermoosstrasse, op nummer 33, worden maar liefst zes Stolper-

Vervolg op blz. 36